

Ljubavne veze mladih s obzirom na razvod braka roditelja

Šestan, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:585294>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Ljubavne veze mladih s obzirom na razvod braka roditelja

Završni rad

Student/ica:

Iva Šestan

Mentor/ica:

mr.sc. Nensi Segarić

Zadar,2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Iva Šestan**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Ljubavne veze mladih s obzirom na razvod braka roditelja** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 31. kolovoza 2020.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Ciljevi i svrha rada	2
3. Teorijska koncepcija rada	2
3.1. <i>Razvod braka</i>	2
3.2. <i>Razvod braka i brojke</i>	3
3.3. <i>Razlozi razvoda braka</i>	4
3.4. <i>Alternative braku - kohabitacija</i>	6
3.5. <i>Utjecaj razvoda braka na odnose unutar obitelji</i>	6
3.6. <i>Posljedice razvoda braka na pojedinca</i>	7
3.7. <i>Utjecaj razvoda braka na ljubavne veze mladih</i>	8
4. Istraživačka pitanja	10
5. Metodologija	10
6. Rezultati i rasprava	11
6.1. <i>Iskustvo razvoda braka roditelja</i>	11
6.2. <i>Utjecaj razvoda na odnose unutar obitelji i na socijalni aspekt života</i>	15
6.3. <i>Utjecaj razvoda na ljubavne veze</i>	17
6.4. <i>Mišljenja o braku, razvodu i alternativama braku</i>	21
7. Zaključak	25
8. Prilozi	27
8.1. <i>Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju</i>	27
8.2. <i>Obavijest o istraživanju</i>	28
8.3. <i>Protokol</i>	29
9. Literatura	31

Sažetak

Ljubavne veze mladih s obzirom na razvod braka roditelja

U ovom završnom radu bit će predstavljeno istraživanje čiji je cilj saznati iskustva vezana za razvod braka roditelja iz perspektive mladih te stjecanje uvida u subjektivnu predodžbu o utjecaju razvoda braka roditelja na njihove ljubavne veze. U svrhu prikupljanja podataka korištena je kvalitativna metoda polustrukturiranog intervjua u kojem je sudjelovalo sedam sugovornika/ica mlađe dobi čiji su roditelji razvedeni i iza sebe imaju barem jedno iskustvo u ljubavnim vezama. Dobiveni podaci pružaju uvid u iskustvo razvoda braka roditelja iz perspektive sedam mladih osoba te uvid o mišljenjima o posljedicama razvoda na pojedinca, na međuljudske odnose unutar i izvan obitelji te uvid o posljedicama razvoda braka roditelja koje se reflektiraju u vlastitom ljubavnom odnosu. Ovo istraživanje ujedno obuhvaća mišljenja intervjuiranih osoba prema braku i razvodu općenito te prema alternativnim oblicima braka. Dobiveni rezultati upućuju na promijenjenu subjektivnu percepciju prema intimnim partnerskim odnosima i oblicima zajedničkog života na koju je, prema mišljenjima sugovornika, utjecalo iskustvo razvoda braka njihovih roditelja.

Ključne riječi: razvod braka, ljubavne veze, brak, alternative braku

Abstract

Love relationship of young people considering their parents' divorce

This final paper will present the research whose aim is to learn about the experiences of the parents' divorce from the perspective of young people and discovering the subjective conception when it comes to the impact of their parents' divorce on their own love relationships. For the sake of obtaining data, the qualitative method of the semi-structured interview was used in which there were 7 participants of a younger age whose parents are divorced and who have at least one experience of a love relationship. The obtained data provides insight into the experience of the parents' divorce from the perspective of the seven young people and insight about the effects of the divorce on each one of them, about the relationships within and outside of their family, and the insight about the consequences of the parents' divorce which reflect on the love life of the participants. This research also incorporates the participants' opinion about the marriage and divorce in general as well as about the alternative types of marriage. Obtained results indicate the changed subjective perception when it comes to intimate partner relationships and types of life partnership which was, according to the participants, influenced by the experience of their parents' divorce.

Keywords: divorce, love relationship, marriage, marriage alternatives

1. Uvod

Može se reći da je obitelj u posljednjih nekoliko desetljeća doživjela niz strukturalnih promjena te se obitelj prema tradicionalnom poimanju više ne može poistovjetiti sa njenom suvremenom slikom. Navedena tvrdnja očituje se u podacima koji svjedoče sve većem broju vanbračnih zajednica, jednoroditeljskih obitelji, razvoda braka, udomiteljskih obitelji i slično. Nastale promjene mogu se pripisati sve snažnijem utjecaju individualizacije, urbanizacije, razvoja tehnologije ali i uključivanju žena u javnu sferu društvenog života te posjedovanju veće ekonomske neovisnosti i ravnopravnosti u odnosu na muškarce. (Jančić i sur., 2019). Također, u prilog promijenjenoj obiteljskoj strukturi ide i činjenica kako je proceduralnost razvoda braka znatno olakšana i popraćena trendom sekularizacije. S obzirom na sve snažniji utjecaj individualnosti koji je prožet na sve sfere društvenog života, brak i obitelj kao temeljna društvena zajednica bivaju dovedeni u pitanje opstanka s obzirom da se na brak u sve većoj mjeri percipira kao zajednica koja utječe na ograničavanje slobode pojedinca (Kuća, 2017).

Aktualnost ove teme ogleda se u sve većim stopama razvoda braka koje su od sredine 20. stoljeća gotovo u neprekidnom porastu (Haralambos i Holborn, 2002). S obzirom na visoke brojke, može se reći da razvod braka postaje ozbiljan društveni problem koji za posljedicu ima sve veći broj jednoroditeljskih obitelji i sve više djece s iskustvom razvoda braka roditelja. Proces razvoda braka započinje još u samom braku i javlja se najčešće kao oblik nezadovoljstva bračnim suživotom prije nego što jedna od strana zatraži formalni razvod braka pred sudstvom (Šoštarić, i sur., 2015). Razvod braka uglavnom se percipira kao stresno razdoblje života, kako za supružnike, tako i za djecu koje ostavlja određene posljedice. Težina posljedica razvoda ovisi o kombinaciji brojnih faktora ali najčešće je riječ o učestalosti i intenzitetu bračnih sukoba te o pružnoj roditeljskoj brizi i emocionalnoj podršci prema djetetu. Središnja tema mnogih istraživanja je upravo utjecaj razvoda braka na dijete i njegove posljedice na različite aspekte djetetovog života jednako kao i kod ovog istraživanja čiji je fokus na utjecaju razvoda na odnose u ljubavnim vezama.

2. Ciljevi i svrha rada

Cilj ovog rada je istražiti osobna iskustva razvoda braka roditelja iz perspektive pojedinca te subjektivnu predodžbu o utjecaju razvoda na različite aspekte života. Ovim istraživanjem nastoje se prikupiti podaci koji pružaju uvid u iskustvo razvoda braka roditelja ali i promišljanja o razvodu i braku općenito. Također, nastoji se steći uvid u promišljanja pojedinaca o utjecaju razvoda na njih same; na odnose unutar i izvan obitelji te o utjecaju na ljubavne veze i njihov odnos s partnerom. Glavni fokus ovog istraživanja je saznati način na koje pojedinci percipiraju vlastite ljubavne veze i partnerske odnose s obzirom na iskustvo razvoda braka roditelja.

Svrha ovog rada je steći uvid o iskustvu razvoda braka roditelja iz perspektive pojedinca o utjecaju razvoda braka na njihove vlastite ljubavne veze. Osim toga, ovaj rad obuhvaća i spoznaje o utjecaju razvoda na pojedinca u općenitom smislu te o utjecaju razvoda na odnose unutar i izvan obitelji od strane sugovornika. Ovim radom nastoji se doći do novih spoznaja koje će doprinijeti u stvaranju opširnije slike o ovoj temi te na taj način poboljšati njenu istraženost.

3. Teorijska koncepcija rada

3.1. Razvod braka

Prema Šoštarić i sur. (2015), pokretanje procesa razvoda braka započinje pokretanjem tužbe jednog od partnera ili prijedlogom obaju supružnika. Odluku o okončanju braka donosi sud sukladno odredbama Obiteljskog zakona Republike Hrvatske (2014). Također, sudstvo odlučuje o utvrđivanju skrbništva nad maloljetnom djecom, načinu uzdržavanja i ostvarivanja komunikacije s roditeljima što može biti uspostavljeno putem dogovora između roditelja. Bez obzira što u većini slučajeva dijete živi samo s majkom ili samo s ocem, o djetetu trebaju skrbiti zajednički te zajednički voditi brigu o dobrobiti i zdravlju djeteta.

S druge strane, promišljanje o okončanju braka u većini slučajeva započinje u samom braku. Odluka o razvodu najčešće je rezultat bračnog nezadovoljstva koji nastaje na osnovi percepcije o bračnoj kvaliteti. U većini slučajeva žene pokreću proces razvoda češće nego muškarci argumentirajući svoju odluku neprikladnim ponašanjem svog supružnika ili razilaženjem oko važnih životnih vrijednosti i ciljeva. Kako navodi Kuća (2017), na odluku o razvodu utječe i percepcija supružnika o bračnoj stabilnosti i bračnom zadovoljstvu. Odluka o

razvodu braka formirana je na osnovu više komponenti – riječ je o odluci koja se ne donosi preko noći i koja zahtjeva promišljanje.

Kako navodi Kuća (2017), postoje 3 vrste razvoda braka – razvod kao vrsta poslovnog dogovora, prijateljski razvod i visokokonfliktni razvod. Prva skupina uključuje razvode koji se percipiraju kao poslovni odnos. Dakle, kada partneri više ne gaje osjećaje jedno prema drugom i kada se njihovi životni putevi počnu razilaziti, dolazi do razvoda u kojem svaki supružnik nastavlja samostalno sa svojim životom. Nakon razvoda i dalje je prisutna komunikacija, najčešće oko skrbi za djecu. Prijateljski razvod odnosi se na situacije kada supružnici bolje funkcioniraju kao prijatelji nego kao partneri te je upravo to glavni motiv za pokretanje procesa razvoda. Za ovu skupinu je karakteristično da supružnici nakon razvoda često ostaju u kontaktu i u bliskim prijateljskim odnosima. Visokonfliktni razvod odnosi se na brakove u kojima su sukobi među partnerima česta pojava, a nerijetko su i djeca uključena u konflikte među supružnicima, te je kao takav iznimno štetan i nepovoljan za dijete.

Razvodu braka prethodi 5 faza – emocionalni raskid, intrapsihička etapa, dijadna ili bračna etapa, društvena etapa ili bračni sprovod (S. Duck, spomenuto u Čudina Obradović i Obradović, 2006). U prvoj fazi dolazi do zahlađivanja odnosa i do udaljavanja među partnerima. Za drugu fazu, intrapsihičku, karakteristično je kritiziranje partnera bez opravdanih razloga te se uočavaju mane i nedostaci koji se prije nisu uočavali. U bračnoj etapi razvoda kritizirani partner shvaća kako je došlo do bračnog nezadovoljstva te traži objašnjenja i rješenja tog problema, dok u četvrtoj fazi dolazi do informiranja rodbine i prijatelja o bračnoj nestabilnosti. U posljednjoj fazi, dolazi do shvaćanja kako su bračni odnosi izrazito loši te jedan od partnera (ponekad oba) traže razvod braka.

3.2. Razvod braka i brojke

Stopa razvoda braka gotovo je u neprekidnom porastu od 1971. godine kada u većem dijelu Europe na snagu stupa izmijenjeni zakon koji znatno olakšava proces razvoda. Kako navode Haralamos i Holborn (2002) 1996. godine u Engleskoj i Walesu zabilježeno je 157 588 razvoda braka u odnosu na 351 514 sklopljenih brakova iste godine. Osim razvoda, zabilježen je porast i u ponovnom sklapanju braka koja je 1996. godine u istim zemljama dosegla postotak od 41%. S obzirom na visoke brojke koje iz godine u godinu u porastu, može se reći da razvod braka postaje ozbiljan društveni trend kako u ostatku svijeta, tako i u Republici Hrvatskoj. Podaci objavljeni u Žene i muškarci u Hrvatskoj 2019 svjedoče točnosti te tvrdnje.

Tablica 1. Broj sklopljenih i rastavljenih brakova kroz godine

	Sklopljeni brakovi	Razvedeni brakovi
1950.	37 995	3 137
1960.	36 761	4 811
1970.	37 319	5 333
1980.	33 310	5 342
1990.	27 924	5 466
2000.	22 017	4 419
2005.	22 138	4 883
2010.	21 294	5 058
2015.	19 834	6 010
2017.	20 310	6 265

Međutim, Haralamos i Holborn (2002) navode kako statistički podaci o razvodu braka ipak ne pružaju stvarni prikaz o broju razvoda. Naime, oni razlikuju tri skupine u koje se mogu svrstati oblici raspada braka – razvod, rastava i prazni brakovi. Razvod podrazumijeva okončanje braka pred zakonom dok se rastava odnosi na fizičko odvajanje bračnih partnera. Za razliku od rastave i razvoda, prazni brakovi odnose se na one brakove u kojem supružnici ostaju nerazdvojeni te dijele isto prebivalište ali njihov brak je postojan samo na papiru. S obzirom da statistički podaci ne obuhvaćaju druge dvije skupine, Haralamos i Holborn (2002) smatraju kako je u stvarnosti broj raspadnutih brakova znatno veći. Stvarni broj praznih brakova moguće je tek okvirno odrediti, ali postoji određena procjena da će određeni broj praznih brakova u određenom vremenu također ishoditi razvodom.

3.3. Razlozi razvoda braka

Razlozi koji dovode do razvoda braka su brojni, a u većini slučajeva prisutna je kombinacija više komponenti. Kako navodi Peranić (2017), neki od najčešćih razloga za razvod braka su: komunikacijski problemi, manjak emocionalne podrške i poštovanja među partnerima, nepodudarnost u partnerskim očekivanjima, partnersko nasilje, roditelji partera,

financijski problemi i sl. U konačnici, razvod je najčešće potaknut činjenicom kako zajednički život više ne funkcionira (Peranić, 2017). Također, općim faktorima rizika za koje se smatra da mogu potencirati razvod su: ulazak u brak u tinejdžerskim godinama, siromaštvo, nezaposlenost, kohabitacija, predbračno začće i porođaj, miješani brakovi, neravnomjerna raspodjela kućanskih poslova, preljub, učestali konflikti i sl. (Peranić, 2017).

Kada je riječ o razlozima koji dovode do raspada braka, Haralambos i Holbron (2002) ih analiziraju iz više perspektiva. Tako bi se, prema funkcionalističkom tumačenju, razvod braka mogao objasniti pomoću promjena unutar vrijednosnog sustava. Smatra se kako brak u današnjici dobiva na vrijednosti, a očekivanja prilikom stupanja u brak postaju sve veća. Ako očekivanja nisu ispunjena i zadovoljena, vjerojatno je da će pojedinac pokrenuti postupak za razvodom. „Razmjerno visoka stopa razvoda mogla bi biti znak ne nižih, već viših mjerila za brak u društvu“ (Fletcher, 1999, spomenuto u Haralambos i Holborn 2002:568). S druge strane, bračni slom može se objasniti ako se u obzir uzmu i konflikti među supružnicima. Članove suvremene obitelji veže manji broj društvenih veza u odnosu na tradicionalnu obitelj te se tako sužava njena funkcija. U tom slučaju slabi emocionalna povezanost među članovima kao i osjećaj zajedništva što se može percipirati kao potencijalni razarač obitelji. Također, s obzirom da je individualizam jedna od glavnih karakteristika postmodernosti, bračni su supružnici često usmjereni ka vlastitim individualnim postignućima i više vrednuju vlastitu slobodu izbora (Haralambos i Holborn, 2002).

Z. Bauman vidi karakter postmodernog društva, ili kako ga on naziva, fluidnog društva kao podlogu za razvod braka. Fluidno društvo opire se strogim pravilima, monotoniji i dosadi bračnog života što se donekle očituje u sve kasnijem stupanju partnera u brak. Brak se nerijetko percipira kao završetak slobodnog života pa mladi odgađaju stupanje u brak ne bi li još malo uživali u mladosti. U trenutcima kada nastupi monotonija i dosada bračnog života pojedinac se, u namjeri odupiranja takvom tipu življenja, često odlučuje na razvod. „Sve se više brakova u „fluidnom društvu“ raspada zbog stalne čovjekove želje za nečim novim, a koju potencira suvremena kultura zabave. Ako pak ne dođe do razvoda, onda često svjedočimo (izravno ili neizravno) izvanbračnim vezama“ (Berdica, Tucak, 2012:10).

S druge strane, bračno zadovoljstvo važna je odrednica u bračnom suživotu koje je često temeljena na očekivanjima partnera od spomenutog odnosa. Kuća (2017) naglašava kako očekivanja prema partnerima igraju veliku ulogu u opstanku braka. Dobri partnerski odnosi temeljeni su na realnim očekivanjima što ujedno podrazumijeva svijest kako ne postoje idealni ili savršeni partneri. Ukratko, može se reći kako kvaliteta braka odnosno zadovoljstvo brakom ovisi o subjektivnoj percepciji partnera na koje istovremeno utječu i

druge komponente. Brak nikad nije određen samo jednom komponentom, već je riječ o kombinaciji više njih kao što su poštivanje, empatija, dobra komunikacija, ravnomjerna raspodjela kućanskih poslova i novca, seksualno ponašanje i druge. Također navodi kako su bračna stabilnost i zadovoljstvo brakom dva različita pojma, ali kako bračno zadovoljstvo utječe na stabilnost. Ipak najboljim pokazateljem bračne stabilnosti smatra se način rješavanja bračnih sukoba (Kuća, 2017).

3.4. Alternative braku - kohabitacija

Kohabitacija je jedan od najčešćih alternativnih oblika braku. To je zajednica dvaju parova koji zajedno žive i odgajaju djecu a da pritom nisu vjenčani. O učestalosti kohabitacije najbolje svjedoče statistički podaci koji mogu varirati ovisno o dobnim granicama. Tako se primjerice 2007. godine u Švedskoj 91% mladih u dvadesetima odlučuje na kohabitaciju u odnosu na druge oblike zajednica. S dobnim povećanjem, postotak opada, pa tako u istoj državi 44.8% njih u četrdesetima kohabitira sa svojim partnerom (Eurostat, 2010). Međutim, visoki postotak koji ukazuje na popularnost kohabitacije među mladima može se opravdati time da veliki dio mladih koristi kohabitaciju kao svojevrsnu pripremu za brak. Dakle, u dogledno vrijeme kohabitirajući parovi ipak planiraju stupiti u brak. Iako postoje određena nagađanja kako je kohabitacija ozbiljna prijetnja braku, ipak je dokazano kako je brak čvršći i pouzdaniji. „Tri do četiri puta je vjerojatnije da će se nevjenčani parovi koji žive zajedno razdvojiti nego što je to slučaj s vjenčanim parovima“ (Giddens, 2007:192). Kako navodi Kuća (2017), dokazana je pozitivna korelacija između predbračne kohabitacije i razvoda braka.

3.5. Utjecaj razvoda braka na odnose unutar obitelji

Kada dođe do razvoda obitelj prestaje djelovati kao cjelovita i kompaktna zajednica. Zbog toga danas svjedočimo sve većem broju jednoroditeljskih obitelji. Svjedočiti učestalim sukobima koji se javljaju prilikom procesa razvoda, za većinu označava stresno i traumatično iskustvo. Šoštarić i suradnici (2015) navode kako djeca na razvod najčešće reagiraju ljutnjom, bijesom i krivnjom nakon prvotnog šoka koji se javlja u trenutku kada se upoznaju s odlukom o razvodu. O kakvoći i intenzitetu reakcije na razvod braka roditelja utječe kvaliteta komunikacije s roditeljima te upoznatost sa događanjima unutar obitelji. U prvim trenucima, djeca su sklona kriviti sebe za razvod te pokušavaju utjecati na odluku roditelja, ali u većini slučajeva, nakon određenog vremena slijedi prihvaćanje odluke o razvodu.

Dugoročne negativne posljedice stvaraju se u situacijama kada dijete kroz duži period svjedoči konfliktima među roditeljima te kada je riječ o neujednačenom roditeljskom odgoju,

gubitku povezanosti i kontakta s jednim od roditelja ili u situacijama kada je dijete prisiljeno birati jednu od sukobljenih roditeljskih strana. Kako navodi Kuća (2017) razvod braka dovodi do značajnih promjena međuljudskih odnosa unutar obitelji, pa tako nije samo riječ o poremećaju odnosa između supružnika već i odnosa između roditelja i djeteta. Pod utjecajem čestih sukoba među supružnicima, vjerojatnije je da će doći do slabljenja emocionalne povezanosti između roditelja i djeteta, što rezultira sve većoj emocionalnoj udaljenosti na relaciji roditelj-dijete. Ipak, u slučajevima kada je razvod riješi mirnim i sporazumnim putem, kada oba roditelja teže dobrobiti djeteta na prvom mjestu i nastoje izgraditi kvalitetan odnos s djecom, manja je vjerojatnost da će razvod ostaviti značajne posljedice koje će ugroziti dijete (Kuća, 2017).

Ono što je karakteristično za djecu razvedenih roditelja je blizak odnos samo s jednim od roditelja i to je najčešće onaj roditelj s kojim žive. „Kad ih se uspoređuje s djecom iz cjelovitih obitelji, djeca razvedenih roditelja imaju lošije odnose s majkama i očevima, što se može objasniti činjenicom da razvodom obitelj prestaje biti jedan cjeloviti sustav, u tom se slučaju ona dijeli u dva odvojena sustava, odnosno u obiteljske dijade koje mogu biti međusobno nekonzistentne“ (Kuća, 2017:67).

3.6. Posljedice razvoda braka na pojedinca

Dugoročna izloženost stresnim događajima i trenucima koji su uzorkovani razvodom može dovesti do narušavanja pravilnog rasta i razvoja djeteta u mnogim aspektima. S obzirom da proces razvoda može trajati i godinama, a započinje još u samom braku, izloženost pojedinca napetostima unutar obitelji može dovesti do nepravilnog emocionalnog, socijalnog i kognitivnog razvoja čije posljedice se mogu osjetiti ne samo u djetinjstvu i adolescenciji već i u kasnoj odraslosti (Delač, 2007). Kako navodi Delač (2007) posljedice razvoda najčešće se odražavaju na školskom postignuću, odnosu s roditeljima, vršnjačkim i prijateljskim odnosima te načinu suočavanja s problemima. Za razliku od djece čiji su roditelji u braku, djeca razvedenih roditelja sklonija su razvijanju generaliziranog i separacijskog anksioznog poremećaja (Delač, 2007) te agresivnom ponašanju, izoliranju i separaciji (Šoštarić i sur, 2015).

Također, procjenjuje se kako djeca koja su na svojoj koži osjetila iskustvo razvoda češće imaju nižu razinu samopoštovanja i samopouzdanja te su sklona ponašati se na neprilagođen i emocionalno nezreo način. Takva se djeca često percipiraju manje uspješnima od većine te su manje motivirana u ostvarivanju uspjeha što se reflektira u slabijem školskom uspjehu te nižem stupnju obrazovanja (Šoštarić i sur., 2015). Nadalje, utvrđeno je kako razvod

braka roditelja ostavlja utjecaj i na socijalni aspekt djetetovog života. U takvim situacijama su djeca sklona izoliranju od vršnjaka, često osjećaju vršnjački pritisak te se ponašaju na neprimjeren način. Utvrđeno je kako su djeca razvedenih roditelja manje društvena od djece čiji su roditelji u braku, često se osjećaju neprihvaćenima i neshvaćenima te često osjećaju sram i uznemirenost prilikom upita o razvodu roditelja od strane vršnjaka (Šošćarić i sur., 2015).

Međutim, o težini dugotrajnih posljedica uzrokovanih razvodom braka uvelike ovisi u kojoj je mjeri dijete bilo izloženo konfliktnoj i napetoj atmosferi unutar obitelji. Ukoliko su djeca pravovremeno maknuta iz štetne i nepogodne okoline, unatoč iskustvu razvoda mogu znatno napredovati. Kako bi dijete što bezbolnije prošlo kroz iskustvo razvoda potrebna je obostrana roditeljska angažiranost i briga, emocionalna podrška i ljubav (Šošćarić i sur., 2015).

Pojedini autori navode kako razvod braka ne ostavlja nužno samo negativne posljedice na pojedinčev život već postoji niz pozitivnih posljedica za djecu razvedenih roditelja u odnosu na djecu čiji su roditelji u braku. Djeca razvedenih roditelja su dodatno osnaženi još jednim životnim iskustvom što se manifestira u ostvarivanju bliskih odnosa sa braćom i sestrama, boljem snalaženju u stresnim situacijama i događajima, a u većini slučajeva raspolažu većom socijalnom odgovornošću u odnosu na svoje vršnjake. Također, u odnosu s roditeljima češće grade odnose koji su prijateljskog karaktera a zasnovani su na kvalitetnoj komunikaciji koja im koristi u boljem savladavanju životnih teškoća u budućnosti (Šošćarić i sur., 2015).

3.7. Utjecaj razvoda braka na ljubavne veze mladih

Adolescencija i rana odraslost je period u kojem se mladi suočavaju s nizom promjena – kako tjelesnih, tako i socijalnih. U ovom burnom periodu razvijaju se prvi intimni partnerski odnosi koji postaju važna su komponenta života svakog pojedinca (Petrović, 2016). Teorija afektivnog vezivanja objašnjava kako dijete implementira obrasce usvojene u djetinjstvu u vlastiti partnerski odnos. Dakle, ova teorija argumentira načine na koji kvaliteta odnosa na relaciji roditelj-dijete utječe na ponašanja u ljubavnim vezama djeteta. Na osnovu odnosa između roditelja i djeteta moguće je predvidjeti odnos djeteta i partnera u ljubavnoj vezi (Stefanović Stanojević, 2012). S obzirom na privrženost djeteta majci, Stefanović Stanojević (2012) navodi 4 kategorije privrženosti u ljubavnim vezama - izbjegavajući obrazac; sigurni obrazac; preokupirani obrazac i bojažljivi obrazac partnerske vezanosti.

S druge strane, sličnost u ponašanjima u ljubavnim odnosima između roditelja i djece može se objasniti i pomoću usvojenih stavova i vrijednosti. Pojedinaac kroz proces

socijalizacije usvaja vrijednosti, stavove i norme. S obzirom da u prvim godinama života dijete većinu vremena provodi s članovima obitelji, može se reći da je obitelj kao zajednica vrlo važna u formiranju i oblikovanju stavova i mišljenja. Kako navode Ercegovac i Koludrović (2012) dijete promatrajući brak vlastitih roditelja kreira predodžbu o tome što je brak i kako on treba izgledati. Kako navode Šošćarić i sur. (2015) stavovi o braku i razvodu mogu proizići naslijeđem te iz neposrednog iskustva na temelju roditeljskog braka. Na izgradnju djetetove percepcije braka i odnosa među supružnicima utječe i način na koji se supružnici nose s bračnim problemima i kako rješavaju međusobne sukobe (Ercegovac, Koludrović, 2012). „Tasker i Richards (1994.) su utvrdili da je količina roditeljskih bračnih konflikata povezana s načinom na koji njihova odrasla djeca stupaju u brak, zatim s vremenom ulaska u seksualne aktivnosti, te s negativnim osjećajima prema povezivanju i obvezivanju u intimnim odnosima. I druga istraživanja sugeriraju da postoji povezanost između roditeljskih bračnih konflikata i stavova njihove djece mlađe odrasle dobi prema braku“ (Ercegovac, Koludrović, 2012:259).

Također, rezultati pojedinih istraživanja upućuju kako se iskustvo razvoda roditelja u određenim mjerama odražava na ljubavne odnose kod djece. Tako je utvrđeno da su djeca razvedenih roditelja sklonija obolijevanju od separacijskog anksioznog poremećaja koji se reflektira u njihovim socijalnim i ljubavnim odnosima (Delač, 2007). Također, s obzirom da djeca razvedenih roditelja rjeđe ostvaruju bliske odnose i snažniju povezanost s roditeljima, vjerojatnije je da će u budućnosti imati poteškoće u formiranju prisnih odnosa s partnerom u odnosu na djecu nerazvedenih roditelja. Kako navodi Delač (2007) djeca razvedenih roditelja češće se upuštaju u ranije seksualne odnose, ranije stupaju u brak, najčešće imaju veći broj seksualnih partnera i izvanbračnu djecu. S druge strane, neki autori navode kako su djeca razvedenih roditelja sklona kasnijem stupanju u brak te se češće odlučuju na suživot u nekim od alternativnih oblika braka poput kohabitacije. Navedenu tvrdnju argumentiraju činjenicom kako je vjerojatnije da će dijete razvedenih roditelja izgraditi negativan i odbojan stav prema braku upravo zbog primjera razvoda na vlastitim roditeljima (Delač, 2007). „Zanimljiv je nalaz da parovi koji su prije braka živjeli zajedno imaju veću vjerojatnost kasnijeg razvoda (Martin, P.D., Martin, M. i Martin, D., 2001) što se, u sklopu prethodno rečenog, može povezati sa često dobivanim podatkom da se djeca čiji su roditelji razvedeni i sama kasnije u životu češće razvede nego djeca čiji roditelji nisu razvedeni (Lowenstein, 2005)“ (Delač, 2007:2). Također je utvrđeno kako djeca razvedenih roditelja najčešće imaju pozitivan stav prema razvodu u odnosu na djecu iz cjelovitih obitelji te manje vjeruju u uspješnost vlastite ljubavne veze upravo zbog primjera disfunkcionalnosti ljubavnog odnosa u svojoj obitelji.

4. Istraživačka pitanja

1. saznati iskustva razvoda braka roditelja iz perspektive mladih osoba
2. steći uvid u subjektivnu predodžbu pojedinca o utjecaju razvoda braka na međuljudske odnose unutar i izvan obitelji
3. saznati mišljenja pojedinca o utjecaju razvoda braka roditelja na vlastite ljubavne odnose
4. dobiti uvid o mišljenju mladih čiji su roditelji razvedeni o braku i razvodu

5. Metodologija

S ciljem prikupljanja podataka koji svjedoče osobnom iskustvu razvoda braka roditelja i iskustvu u partnerskim vezama, u ovom istraživanju korištena je kvalitativna metoda polustrukturiranog intervjua. Odabrana metoda odgovara zahtjevima istraživanja kojim se nastoji steći što dublji i sadržajni uvid u iskustva sugovornika. U istraživanju je sudjelovalo 7 sugovornika/ica u dobnom rasponu od 20 do 24 godine. Svi sugovornici/ice djeca su razvedenih roditelja i iza sebe imaju minimalno jedno iskustvo u ljubavnim vezama što je ujedno bio i uvjet za sudjelovanje u intervjuu uz određeno dobno ograničenje s obzirom da je tražena mlađa populacija. Riječ je o namjernom uzorkovanju jer se su se ciljano i namjerno tražile osobe iz populacije mladih čiji su roditelji razvedeni kako bi uzorak odgovarao zahtjevima i potrebama istraživanja. Svi intervjui provedeni su u srpnju 2020. godine a sugovornici/ice dolaze iz različitih naselja i gradova unutar Hrvatske. Svi sugovornici su obaviješteni o načinima provedbe intervjua, sadržajima i ciljevima te su upoznati sa pravilima koje se odnose na etički kodeks. Intervju je u potpunosti anonimn i služi isključivo u svrhu pisanja završnog rada s čime su sugovornici/ice bili upoznati prije same provedbe. Svi intervjui snimljeni su pomoću mobilnog uređaja o čemu su sugovornici/ice bili unaprijed obaviješteni te su pohranjeni u obliku zvučnog zapisa i naposljetku transkribirani od riječi do riječi.

Intervju se sastojao od 25 pitanja podijeljenih u 4 tematske kategorije s ciljem lakše daljnje obrade. Prva skupina pitanja odnosila se na pitanja o iskustvu razvoda braka roditelja a druga na odnose unutar obitelji prije i nakon razvoda te na odnose među vršnjacima. Treća skupina odnosila se na pitanja vezana uz intimne partnerske odnose dok se četvrta skupina obuhvaćala pitanja o razvodu i braku u općenitom smislu te o alternativnim oblicima braka.

Vremensko trajanje intervjua kreće se u rasponu od 26 do 46 minuta. U sklopu intervjua sadržan je i informativni obrazac o sugovorniku koji uključuje pitanja o dobi; dobi za vrijeme razvoda braka roditelja te o mjestu prebivališta. Navedena pitanja postavljena su sugovornicima/icama radi lakše interpretacije i zaključivanja dobivenih rezultata.

6. Rezultati i rasprava

Dobiveni rezultati podijeljeni su unutar 4 tematska kategorije koje obuhvaćaju rezultate unutar određene podskupine pitanja. Prvi tematski kod odnosi se na iskustvo razvoda braka roditelja iz perspektive sugovornika; drugi na utjecaj razvoda braka na odnose unutar obitelji i socijalne odnose izvan obitelji te treći na utjecaj razvoda na osobne ljubavne veze. Četvrti tematski kod obuhvaća mišljenja sugovornika/ica prema razvodu i braku općenito, njihovim dobrim i lošim stranama te o alternativnim oblicima braka kao što je kohabitacija.

6.1. Iskustvo razvoda braka roditelja

Iskustva razvoda braka roditelja koje u intervjuima iznose sugovornici/ice razlikuju se sama po sebi. Međutim, kod nekoliko sugovornika/ica primijećene su određene sličnosti. Većina sugovornika iznosi kako su samom procesu razvoda prethodile svađe i sukobi među supružnicima od kojih se većina sugovornika/ica nastojala distancirati jer su im svađe među roditeljima bile stresne i traumatične.

Ja sam tada imala 10 godina i ne mogu reći da nisam bila svjesna, čisto mi je to u sjećanju poprilično da su se mama i tata već dugo svađali... I ja bi kad bi vidila da će doći do neke svađe, ja bi samo uzela Marka za ruku i otišla u sobu i doslovno bi radila što veću buku s njim kroz razgovor i igru da on ne čuje što se događa, a i da ja ne čujem što se događa jer me nije zanimalo i jer mi je sve to bilo jako ružno. (SU_1)

Pa iskreno, to je bilo najkrvoločnije iskustvo mog života... Dakle, oni su se razvodili pet godina otprilike. Ono baš su se navlačili, tri do pet godina, nisam baš sigurna, onako u magli mi je cijeli taj period. Ali to je bilo jako mukotrpno jer su ti se... Moja mama ne bi došla na sud pa bi ti se to razvuklo, pa onda opet drugo ročište. I u principu ti mene niko niš nije pitao, mene niko niš nije pitao šta ja oču, dal ja oču il neću. (SU_3)

Također, nekoliko sugovornika/ica je navelo kako je nakon što su ih roditelji obavijestili o razvodu, uslijedio šok i blaga uznemirenost. Međutim, sugovornici/ice su

tijekom intervjua naveli kako u trenu kada su im roditelji prenijeli odluku o razvodu nisu bili u potpunosti svjesni svih posljedica koje razvod donosi. Posljedice razvoda su na svojoj koži osjetili su u periodu nakon razvoda i tijekom suživota s jednim od roditelja. Uz to, neki od sugovornika/ica spomenuli su kako su nastojali potisnuti stresne situacije uzorkovane razvodom braka i kako su se sa posljedicama razvoda nosili na različite načine.

Uglavnom, stresno je al' potisneš taj stres nekako u sebi, bar ja. Nisam to sebi nekako tija priznat, bar ne odma, nego san više to tija potisnit kao proće, proće al' nije prošlo samo od sebe, nego sam mora to proživiti kako god da okreneš. Doslovno me to udarilo tek zapravo kad san izaša iz kuće i kad san prvu noć spava van kuće, to mi je bilo ono – je ovo se stvarno događa, ovo je stvarnost, nema zajebancije. Tek sam tad skužija da počinje ta borba s tim u glavi. I onda od tada, mater se odselila i tad je počela borba s tim. (SU_4)

I onda kad je do toga došlo u neku ruku mi je bilo drago jer sam shvatila da se oni stvarno ne slažu i da nema smisla i onako na prvu mi se činilo da sam dosta okej sa svime time. Međutim, onda sam shvatila da sam počela se ponašati na neke, kako da se izrazim... Počela sam izlaziti, promiskuitetno se ponašati i slično i onda sam shvatila da se ja zapravo negdje u sebi nosim s time na neke krive načine, a da sebi zapravo ne želim priznat da me to strašno pogodilo. Tu sam se nekako, ajmo reć, počela malo i gubit ovako inače u životu i tribalo mi je neko vreme da se skroz vratim u normalu. Samo po sebi je bilo dosta stresno, svađe kući, brakorazvodna parnica i sve to skupa ali okej. (SU_5)

Osjećao sam se relativno normalno jer sam znao što se događa i razumio sam zašto se to događa jer sam po prirodi – ako nešto ne valja, kidaj, sici u korijenu. Ali nakon nekog vremena skužiš da ima tih posljedica ali nisi išao za tim. I onda nakon nekog vremena možda skužiš neke tako posljedice. (SU_7)

Na pitanje kako su se osjećali tijekom procesa razvoda braka njihovih roditelja, većina sugovornika/ica je spomenula kako su osjećali bespomoćnost, zbunjenost i tjeskobu. Bespomoćnost se javljala u trenucima kada su svjedočili učestalim i dugotrajnim svađama a ništa nisu mogli poduzeti u sprječavanju istih. Zbunjenost je bila prisutna u trenucima prilagodbe na novonastalu situaciju nakon razvoda gdje za većinu počinje drugačiji život od onakvog kakvog su dosad poznavali. Novi život najviše se odnosio na suživot samo s jednim

od roditelja te slabljenje povezanosti s drugim roditeljem uz ostale popratne stvari koje se vežu uz proces prilagodbe na razvod braka roditelja.

Zbunjeno. Znači, totalno zbunjeno i bespomoćno. Isuse, toliko dugo nisam razmišljala o ovome. Zbunjeno zato što sam mislila da ja možda mogu nešto pomoći, promijeniti. A bespomoćno zato što sam ja nas troje, mene, mamu i tatu uvijek vidila kao ono neko mini sveto trojstvo, bili smo onako prepovezani, prebliski... I onda sve to samo odjednom vidim da se sve razvodnjava a ja ne mogu ništa. To je jako jako ružno bilo. (SU_1)

Najviše nekako ono bespomoćnost jer san zna da će se to dogoditi kako god da okreneš. Nisam mogla to spriječiti i samo san mogla stajati i gledati što se događa i čekati da odeš ća i to ti je to. (SU_4)

Pa prvo onako, posebno zato što si u adolescenciji kad onako ništa ti nije jasno i ovako i onako pa sam bila poprilično zbunjena, nisam znala što se od mene sada očekuje, da li ja moram zauzeti neku stranu, kako će naša budućnost izgledati i financijski i emocionalno. Tako da ne znam. Osjećala sam se možda čak i malo usamljeno u cijeloj toj situaciji. Nova je neka stvar, nova realnost. Tako da, mislim da je zbunjenost najbolji neki opis. (SU_5)

Razlozi ili uzročnici razvoda braka roditelja koje su naveli sugovornici/ice tijekom intervjua su: loša komunikacija, financijski i zdravstveni problemi, neodgovorno ponašanje jednog od roditelja, „miješanje u brak“ od strane bake i djeda. Ono što je zanimljivo za ovu analizu je to što je većina sugovornika/ica navela kako su im roditelji relativno mladi postali roditelji i kako su nakon kratke romantične veze ušli u brak te to percipiraju kao svojevrsnu podlogu za razvod. Smatraju da u tom periodu nisu uspjeli izgraditi kvalitetnu komunikaciju i dobro se upoznati te je to, u određenoj mjeri, doprinijelo razvodu.

Tako ti i moji mater i ćaća, on je rekao materi ajmo se oženiti, mater bila mlada, ono može, sve šou, ali oni su bili totalno različiti karakter, oni uopće nisu pasali jedno drugom, oni su oni bili dan-noć karakter – mater osjećajna, ćaći samo daj brak, daj dite, oženi se da ne ostaneš sama i to je to. Zato im i je brak tako plitak, a ne volim plitke stvari. (SU_4)

...plus to što su moji roditelji se oženili jako jako mladi, dobili mene sa 19, počeli živjeti skupa odmah. Moji su roditelji uvijek imali zajednički jezik, prekrasan neki odnos, ja se

sjećam tog odnosa dok tata nije valjda, po mom mišljenju, otkrio neki drugi svijet. On je jako mlad postao ozbiljan i kad je vidio da se može i opustiti, biti u društvu, onda se ljudi lako opuste i ne vide više granice. (SU_1)

A vrime je jednostavno pokazalo da to ne ide, da oni jednostavno nisu bili jedno za drugo. Ja sam njih isto znala pitat, kužiš, ja sam se rodila 3 mjeseca nakon što su se oni vjenčali i ja sam se, ajmo reć', dogodila. Onda sam ja njih znala pitat jesu li se oni radi mene vjenčali, onda su kao rekli da nisu al' bila je i to neka komponenta sigurno. Da je to bija odlučujući razlog nije, ali bili su mladi i imali su 20 godina. I tad kad su se razišli, možda su skužili da su jednostavno prebrzali i da nisu jedno za drugo. (SU_2)

Sugovornici/ice smatraju kako je iskustvo razvoda braka njihovih roditelja na njih ostavilo određene posljedice te na taj način značajno utjecalo na različite aspekte njihovih života. Tijekom provedbe intervjua, navodili su posljedice koje su se odrazile u emocionalnoj povezanosti s roditeljima; na promjeni ponašanja i suočavanja s emocijama; u vršnjačkim i socijalnim odnosima te u odnosima prema partneru u ljubavnim vezama.

Definitivno veze. Ono privatni odnosi, znači problem povjerenja u druge generalno, bilo prijateljstvo, bilo baš ljubavna veza. A što se tiče veze veze, ljubavne veze, to sam imala ono problema koliko očeš, od otvaranja do povjerenja u ljude, znaš ono baš pružanja sebe na pladnju. Ljubav je generalno teška stvar ali prvo što sam ja naučila od njih je ono da se ljubav neisplati i da se ne treba truditi uopće jer će se završiti. U tom smislu me je, kako bi ja rekla, osakatilo malo. Eto teška riječ, ali ideš s nekim ranama u svijet. (SU_3)

Je, definitivno. Ostavilo je neke loše posljedice i dobre. Loše su posljedice što sam mora to sve proć i gledat i početi život ispočetka, doslovno. U drugoj kući, razdvojen od čaće i onda nemoš bit jednako dobar sa oba roditelja kad s jednim živiš a s jednim ne živiš. (SU_4)

Kažu da su djeca rastavljenih roditelja nekako naučeni raditi stvari sami, bez njihove pomoći i mislim da mi je to pomoglo zapravo jer neke stvari i neke situacije rješavam puno bolje nego neko ko' je dijete roditelja koji su još zajedno. Ali i na ostale stvari, recimo na vezu, uvijek misliš da ćeš i ti na kraju krajeva tako završiti jer ne viruješ da dvoje ljudi mogu ostati toliko dugo zajedno. Mislim da je to definitivno. I što idem sve više starija, to mi je sve više i više u glavi i ne mogu se opustiti jer konstantno

razmišljam – aha, oću i ja isto tako završit i nije baš jednostavno. I to je definitivno najveća posljedica svega. (SU_6)

6.2. Utjecaj razvoda na odnose unutar obitelji i na socijalni aspekt života

Svi sugovornici/ice naveli su kako je nakon razvoda unutar uže i šire obitelji došlo do određenih promjena. Dakle, smatraju kako su se posljedice razvoda braka roditelja manifestirale na odnose među članovima obitelji, a ponajviše na relaciji roditelj-dijete. Osim toga, sugovornici/ice iznose kako je došlo do promjena u odnosima prema njihovim bakama i djedovima te među rodbinskim odnosima. Promjene su se odrazile u nedostatku komunikacije i emocionalnom slabljenju povezanosti sa članovima obitelji. Također, u usporedbi odnosa s članovima prije i nakon razvoda, većina sugovornika je navela kako su se nakon razvoda emocionalno udaljili s jednim od roditelja, a nekoliko je sugovornika/ica u potpunosti izgubilo kontakt s jednim roditeljem.

Pa naravno da je bila bolja povezanost dok se nisu razveli jer je bila ta grupna povezanost – ja, mama i tata. A nakon rastave smo ostali ja i mama, ja i tata. A s obzirom da je tata bija kriv za to što se dogodilo, mišali su mi se razni osjećaji prema njemu – od tuge, mržnje, ljutnje i svega, kužiš. (SU_2)

Definitivno s mamom nisam dobra više, tj. nismo uopće dobra s njom općenito. Ne pričamo više. (SU_3)

Tako da mislim da ono, u dobrim smo odnosima, mogu pričat s njima o čemu god ali vidim da s njegove strane je to uvijek neka distanca, bez obzira što on mene kao voli i poštuje. Ali ovaj, distanca je s njim, ajmo reć. Nemate vi otvoren odnos s njima, ne možete im reći neke svoje osjećaje ili da su oni s vama svaki dan pa vas oni vide u nekim situacijama. A ovako jednostavno ne, kad vas ne vide u nekim situacijama onda ne znaju ni pristupit u nekim situacijama uopće. (SU_6)

Većina sugovornika/ica su mišljenja kako je iskustvo razvoda dodatno ojačalo njihove prijateljske odnose jer su naišli na razumijevanje i podržavanje od strane vršnjaka. Može se reći da je u takvim situacijama razvod pozitivno utjecao na socijalni aspekt života jer je produbio i osnažio prijateljske veze. Također, nekoliko sugovornika/ica navelo je kako su se dodatno povezali s prijateljima čiji su roditelji također razvedeni jer su se s takvim osoba mogli poistovjetiti i biti u potpunosti shvaćeni.

Pa mislim da nije uopće, ja sam naravno čim se to desilo rekla najbližim prijateljicama. Možda je čak utjecalo na način da je poboljšalo naš odnos jer ko što sam rekla, počela sam onako dosta vremena provodit van kuće i više sa svojim vršnjacima. Oni su mi nekako... shvaćali su me, bili su tu za mene, zabavljali su me i radili neke gluposti zajedno. I tako da eto mislim da je čak pozitivno utjecalo s te strane. (SU_5)

Iako je većina sugovornika/ica spomenula kako ne smatraju kako je razvod braka njihovih roditelja manifestirao na njihove prijateljske i vršnjačke odnose, dvije osobe navode kako su primijetili određene promjene u spomenutim odnosima. Promjene su se najviše odnosile na preuzimanje veće odgovornosti u odnosu na prijatelje i vršnjake te povlačenje u sebe i izoliranje od drugih. Sugovornici/ice koji su naveli da je unutar odnosa na spomenutoj relaciji došlo do negativnih promjena, također su se izjasnili kako su je razvod roditelja bio izrazito konfliktan.

Pa u jednu ruku da jer sam digla velike zidove oko sebe u tom periodu. Nisam dala apsolutno nikome pristupa i jako je bilo teško mene spustit s mog visokog konja, da nosom param oblake a sve kako bi prikrila tu bol i bilo je lakše praviti se važan. A i znaš nekako, kako je to mala sredina, brzo se saznalo za maminu bolest i kao što sam već rekla, postojala je ta stigma u svemu tome i onak', nisi mogao s nikim pričati o tome normalno. Rijetko s kim, imala sam ja frendice, ali nisu one mogle u potpunosti razumjeti koliko je to meni teško sve zapravo. (SU_3)

Je, definitivno jer san puno brže sazrija nego većina njih. Većina njih to ne razumije, oni misle moji roditelji su zajedno i bit će zajedno uvijek, do kraja života, tu nema ništa i oni to imaju već riješeno u glavi. A ja već to gledam s druge strane, kako će meni ta budućnost izgledati kad su ti roditelji rastavljeni, gledaš sve stvari unaprijed pet godina, u budućnost gledaš zbog toga... Obično svi tvoji prijatelji žive normalno, sve im je složeno a ti razbijaš u glavi svaku sitnicu, izvažiš pet puta očeš je napraviti prije nego što je napraviš jer želiš da ta odluka bude kako treba. (SU_4).

Također, većina sugovornika/ica je tijekom intervjua spomenula kako ne smatraju da su ograničeni niti zaknuti u odnosu na osobe čiji roditelji nisu razvedeni. Takvo razmišljanje, prema subjektivnom doživljaju sugovornika/ica, proizašlo je iz činjenice kako oba roditelja i nakon razvoda pružaju svojoj djeci svu potrebnu brigu, ljubav i podršku. Bez obzira na razvod braka roditelja, sugovornici/ice uglavnom smatraju kako ih to ne razlikuje od vlastitih

vršnjaka jer njihovi roditelji i dalje ispunjavaju sve roditeljske obaveze kao i kod ostalih. Kod osoba koji su na to pitanje odgovorili afirmativno, zakirutost se najčešće odnosila na suživot u cjelovitoj obitelji, odnosno, obitelji s oba roditelja te u smislu pružanja emocionalne potpore od strane oba roditelja. Sugovornici/ice koji osjećaju zakirutost u odnosu na svoje vršnjake s obzirom na razvod braka spominju kako se zakirutost najviše osjeti u trenucima kada bi cijela obitelj trebala biti na okupu kao što su blagdani, promocija na fakultetu, maturalna zabava i sl.

Ne, jedino u tom smislu te komponente da mi nismo grupa jer mama, tata i ja ne živimo skupa, ja nemam braće ni sestara. A sve što se tiče nekih drugih stvari, pažnje, ljubavi i svega, ništa se nije u tom aspektu promijenilo između nas troje, tj. između mame i mene i tate i mene. (SU_2)

Pa jesam. Smatram da, pogotovo u tim nekim druženjima, nalaženjima, znači kad bi trebala biti oba roditelja prisutna. Najviše si tu zakirut. Inače, nisam zakirut u tim nekim materijalnim stvarima, to ne igra ulogu, više mi igra ulogu to što nemaš oba roditelja. Na tim događajima di tribaju bit oba roditelja, jedno od njih je automatski isključeno iz tvog života dijelom. Materijalno uvijek imam, tu uvijek imam potporu i te neke obične stvari ali nemam tu emocionalnu potporu s obe strane u isto vrijeme. (SU_4)

Hm. Nisam zakirut niti ograničen jer još uvijek moji roditelji prema meni kao djetetu ispunjavaju sve funkcije, ajmo to tako nazvat. Bio bih možda zakirut da se to ili dogodilo mnogo ranije kad sam bio malo dijete pa da nemam tu emocionalnu podršku i te stvari... A kažem, i dalje idem i kod majke i kod oca, što god treba tu smo jedno za druge. (SU_7)

6.3. Utjecaj razvoda na ljubavne veze

Jedan od preuvjeta ovog istraživanja bio je da sugovornici/ice iza sebe imaju minimalno jedno iskustvo u ljubavnim vezama. Sugovornici/ice koji su naveli da trenutno nisu u ljubavnoj vezi, referirali su se na prijašnja iskustva u intimnim partnerskim odnosima. Drugi dio sugovornika/ica spomenuo je kako su trenutno u ljubavnoj vezi koju smatraju ozbiljnom. Ozbiljnost se u ovom slučaju odnosi, prema mišljenjima sugovornika/ica, na kvalitetnu međusobnu komunikaciju, karakternu kompatibilnost i međusobno poštovanje.

Sugovornici/ice spomenuli su kako im je u odnosu s partnerom/icom najvažnija dobra komunikacija, međusobno poštovanje te slične zajedničke životne vrijednosti i identični životni ciljevi. Ono što je posebno zanimljivo za ovu analizu je to što je nekoliko

sugovornika/ica navelo kako smatraju najbitnijim upravo one značajke za koje su primijetili da su u braku njihovih roditelja bile slabe točke. Također, spominju kako nastoje u vlastitim ljubavnim vezama raditi suprotne stvari nego što su njihovi roditelji jer su na primjeru braka svojih roditelja uvidjeli koje su stvari značajne za opstanak veze.

Povjerenje, da se ne laže, to ide jedno uz drugo i komunikacija. Komunikacija prvenstveno jer sam nekako vidila sa starcima da to nije funkcioniralo. Mislim da se previše grešaka u njihovom braku dogodilo baš zbog toga što nisu pričali međusobno o nekim stvarima nego ideš sa pretpostavkom da drugi zna o čemu je riječ ili tak neke fore i dosta generalno mojih prijatelja sam svjedočila da je to baš problem, izrazit svoje osjećaje. (SU_3)

Ono što nisu imali moji mater i ćaća, to ja tražim od partnera. Znači tražim sve ono što je njima falilo i iz te lekcije što san izvuka tražim u partneru. Realno, jednostavno rečeno, radim sve suprotno od onog što su radili moji mater i ćaća. Jer ovo što su oni radili pokazalo se krivo, gušili su vezu i brak. (SU_4).

Na pitanje što misle o svađama među partnerima u ljubavnoj vezi, sugovornici/ice navode kako konflikte percipiraju uobičajenima i u potpunosti normalnima te smatraju da je „zdravo“ za vezu ponekad se posvađati. Mišljenja su da male svađe djeluju konstruktivno na vezu i poboljšavaju odnose među partnerima. Međutim, ukoliko su svađe i konflikti učestali i visokog intenziteta, većina sugovornika/ica smatra da je takvu vezu bolje prekinuti jer dovodi do razvoja stresa kod oba partnera te samim tim štetno djeluje kako na pojedinca tako i na razvoj njihove ljubavne veze.

Pa svađe su sasvim normalne ali ovisi do kakvog ekstrema idu, jer upravo to što sam rekla – komunikacija. Možete se vi svađat al' ako se, ne znam kako bih rekla, konstruktivno svađate, da nije to sad svađa gdje se vi samo derete jedan na drugoga i da se ono ne slušate uopće jer onda nema smisla. (SU_3)

To je normalno u nekoj normalnoj mjeri pogotovo kad ti živiš s nekim. Mi smo sad bili u izolaciji dva tjedna, ovaj, izgori čovik s nekim u dva tjedna na istom kauču, po cili dan u istoj kući, izgori čovik i normalno je da se posvađa čovik. I to su normalne stvari ako nisu neke strukturne ili ako niste totalno različite ličnosti. (SU_7)

S druge strane, jedan od sugovornika/ica navodi kako je njegov stav prema svađama među partnerima u ljubavnoj vezi izrazito osuđujuć te smatra kako se svađe ne mogu opravdati ni u kojem pogledu. Svoje mišljenje argumentira tvrdnjom kako se u svađama gubi

ravnoteža moći među partnerima pa tako jedna od strana u gotovo svim konfliktnim situacijama ostane zaklinuta u smislu potiskivanja vlastitih osjećaja. Dakle, sugovornik/ica je mišljenja kako u konfliktnim situacijama, jedna od strana uvijek izvuče „deblji kraj“ pa emocije i riječi ostanu potisnuti unutar osobe. Uz dugoročne i učestale svađe čiji je rezultat potiskivanje emocija, prema mišljenju sugovornika/ice, podloga je za potencijalni razvod braka. Uz to, važno je napomenuti kako je sugovornik/ica tijekom intervjua spomenuo kako je razvod braka njegovih roditelja bio izrazito konfliktan te je svjedočio/la brojnim svađama kako prije razvoda, tako i nakon.

Različiti smo? Različiti smo. Riješit to pričom, pričat ćemo i riješit to normalno i nema svađe. Svađaju se ljudi koji nisu naučili rješavati stvari normalnim putem nego su naučili rješavati stvari samo deranjem i povišenim tonom i tu uvijek jedna strana ostane izostavljena jer ne kaže svoje mišljenje jer ga je druga strana potisnula s deranjem, vikanjem i galamom. I tu uvijek s jedne strane ostane nedorečeno ili kaže „okej, nebitno“ i ode ća. I onda to nebitno preraste u nešto vrlo bitno. I kad to vrlo bitno izađe na vidjelo, budu znači nemili konflikti ili totalni razvod braka. Znači, ne podržavan svađe nikako, ne želim ih i nisan naša dovoljno opravdan razlog da napravim svađu. (SU_4)

Kada su sugovornici/ice upitani da usporede svoju trenutnu ili prošlu ljubavnu vezu sa brakom svojih roditelja, gotovo svi sugovornici/ice su naveli kako nastoje učiniti da taj njihov ljubavni odnos bude u potpunosti drukčiji u odnosu na brak njihovih roditelja. Smatraju kako im brak njihovih roditelja ne može poslužiti kao primjer funkcionalnog i skladnog odnosa te nastoje u vlastitoj ljubavnoj vezi težiti ka suprotnosti takvog primjera. Također, sugovornici/ice navode kako su u iskustvu razvoda naučili kojim vrijednostima u ljubavnom odnosu treba težiti te na čemu treba biti fokus u intimnom odnosu između dvoje ljudi. Neki su sugovornici/ice naveli kako su prošlu ljubavnu vezu prekinuli upravo iz razloga što je taj odnos počeo sve više sličiti na brak njihovih roditelja te im je to bila potvrda kako takav odnos ne može imati dobar ishod.

U prošloj vezi mogu vidjeti puno sličnosti koje su i razlog djelomični prekida jer mislim da sam te stvari... kako bih rekla, imala sam osjećaj da vidim te stvari i na početku veze ali tad sam ih nekako prikrivala i pravila se da nisu i nekako ih zakamuflirala. I onda kad su sve više i više počele izlaziti na površinu, zbog iskustva sam vidila da tu nema budućnosti. I na neki način pobjegla od toga jer znam kako ta priča završava. (SU_1)

Pa većinom je to totalno različito i nema veze s tim brakom. Jer upravo zato što radim sve suprotno. Znači, radim sve totalno suprotno. Oni su sve to potiskivali u sebi, nisu ništa pričali a ja sve vadin na površinu, o svemu pričam, sve se rješava. Tako da je moja je veza totalno suprotna i činim da bude totalno suprotna od tog braka jer dogodi li se išta slično tom braku, znam da moram krenut to ispravljat. (SU_4)

I različito je to sve, to je naš neki odnos i ne bi tija... Zanimljivo si mi pitanje postavila jer ne bi tija da to uopće ima veze s tim. To je jednostavno, po meni je to osoba s kojom bi ti provea ostatak života ili neko izvjesno vreme i ne bi tija da to bude bazirano na nekim pogrešnim stvarima. (SU_7)

Većina sugovornika/ica navela je kako je smatraju da je iskustvo braka njihovih roditelja utjecalo na njihove ljubavne veze ali na pozitivan način. Spominju kako su iz iskustva razvoda izvukli dobru životnu lekciju koja im je pomogla u formiranju životnih vrijednosti u općenitom smislu ali i u formiranju stavova i vrijednosti koji su im poslužili za racionalno postupanje i ponašanje u ljubavnim vezama. Također, sugovornici/ice koji su naveli da su trenutno u ljubavnim vezama smatraju kako je njihov odnos između partnera kvalitetan i da je tome doprinijelo iskustvo razvoda koje imaju iza sebe. Dakle, može se reći kako su sugovornici/ice u iskustvu razvoda uvidjeli koje su odrednice značajne za opstanak veze i braka te su se u svojim trenutnim vezama rade na osnaživanju i pospješivanju upravo tih značajki koje smatraju važnima. Ono što su sugovornici najviše naučili iz iskustva razvoda odnosi se na rješavanje konflikata u ljubavnim vezama te na opreznost pri biranju partnera. Sugovornici/ice opreznost pri biranju partnera percipiraju važnom jer navode kako žele biti sigurni kako u budućnosti sa budućim supružnicima neće morati ponovo proživljavati razvod braka i sve negativne posljedice koje ono ostavlja.

Smatran da je tu najviše ko je dobija nešto je moj partner jer ja san odma svojoj curi reka kako san ja ovo sve proša, znan što je kad se roditelji mišaju u brak, znan kako to izgleda kad ide razvod, znači noćna mora i nema šanse da prolazin kroz to opet. Točno znan koje stvari triba rješavat odma, da se ne nakupljaju problemi ko kod moje matere i ćaće koji ništa nisu razgovarali...I tu san skužija da sve stvari triba rješavat odma, ne čekat sutra i tako san reka i mojoj curi da odma rješavamo sve stvari, nema čekanja, stvari se rješavaju isti sekund. I to je ta pozitivna strana, što san naučija te stvari riješit, dobija san tu besplatnu životnu lekciju, kako te stvari riješit prije nego što dođe do razvoda braka, svađa i to. To mi je bila brutalna lekcija i nekako sam zbog toga zahvalan tome, realno. Ljude ti obično diraju neke sitnice, to san skužija, kad si u

vezi ili u braku, ljudi koji nisu u vezi riješili takve stvari, te sitnice onda ih diraju kasnije u braku. (SU_4)

Ali su mi možda samo pokazali u smislu na što trebam pazit kad budem odlučila da ću s nekim stupit u brak il' u neku ozbiljnu vezu, što da gledam. Nekako su mi ukazali na te neke stvari koje su loše i koje su se pokazale lošim na njima i da ja to izbjegnem... Ajmoreć, mislim da je to sve više pozitivno utjecalo, baš u tom smislu da budem opreznija. Sad ne znam jel to do njih iako vjerojatno je, možda je sad to sve podsvjesno. Ali pozitivno, definitivno pozitivno. (SU_2)

Pa ja mislim da je taj razvod bija dosta racionalan pa onda možda naučiš neke stvari gledat racionalno a ne simbolički. Tako da jednostavno, u krajnjem slučaju, možda sam i zahvalan na tom iskustvu jer je to jedan u nizu iskustava koji me u životu potaka da nastojim razmišljat što racionalnije i pragmatičnije. (SU_7)

Većina sugovornika/ica navela je kako nemaju strah prema prekidu ljubavne veze i kako posjeduju visoka očekivanja o uspjehu vlastite veze. Navode kako ih iskustvo razvoda braka nije obeshrabrilo i kako nisu izgubili vjeru u postojanje ljubavnih priča sa sretnim završetkom. Smatraju kako su u iskustvu razvoda braka njihovih roditelja naučili vrijedne stvari te kako ne moraju strahovati za opstanak takvog odnosa jer ga percipiraju kvalitetnim i puno snažnijim u odnosu na brak njihovih roditelja. Sugovornici/ice navode kako osjećaju strah prema prekidu jedino u smislu gubitka voljene osobe, razočarenja ili povrijeđenosti što percipiraju normalnim i prirodnim strahovima na koje iskustvo razvoda, prema njihovoj procijeni, nije utjecalo.

Pa mislim da da. Ali ne bi rekla da je to zbog toga nego kad ti je stalo do neke osobe, ne želiš da prekinete i mislim da bi me onda bilo strah. Ili kad bi neko tija prekinut sa mnom a ja to ne želim ili jednostavno još uvijek volim tu osobu. Ali mislim da je to zdrav strah. Da ja gledam sve po mojim roditeljima i mojoj obitelji, ne bi nikad bila s nikim. (SU_2)

6.4. Mišljenja o braku, razvodu i alternativama braku

Svi sugovornici/ice naveli su kako smatraju razvod braka svojih roditelja ispravnom odlukom. Smatraju kako njihovi roditelji karakterno nisu kompatibilni što se u konačnici donekle i pokazalo s obzirom na odluku o razvodu. Navode kako je, prema njihovom mišljenju, ispravnije takav odnos prekinuti nego biti u odnosu koji nije funkcionalan i koji odiše napetošću. Neki su sugovornici/ice naglasili kako disfunkcionalan i destruktivan odnos

među supružnicima nije dobar ni za dijete jer stvara iskrivljenu sliku o braku i ljubavnom odnosu. Također, na pitanje o mišljenju prema razvodu braka općenito, svi sugovornici imaju pozitivno mišljenje. Smatraju kako je loš brak bolje prekinuti ali prije odluke o razvodu navode kako je potrebno puno promišljanja i truda da se isprave određene nesuglasice i bračni problemi. Dio sugovornika/ica je spomenuo kako se razvod čak u određenoj mjeri olako shvaća, kako se supružnici bez pomnijeg razmišljanja donose odluku o razvodu. Navode kako se supružnici u velikom broju slučajeva prestaju raditi na poboljšanju vlastitog odnosa te percipiraju takav pristup neispravnim. Dakle, smatraju kako je razvod dobra solucija u slučajevima kada „dalje ne ide“ ali odluku o razvodu ne treba shvaćati olako već se truditi uspostaviti što kvalitetniju komunikaciju pri rješavanju bračnih sukoba.

Pa mislim da odluka o razvodu nije jednostavna nikome i svi ljudi koji uđu u brak ne računaju možda da će se njima to dogoditi i da im se to događa. Tako da treba baš jako jako dobro promisliti. Mislim da je puno bolje razvesti se. Kažu kao da je možda bolje ostat u braku radi djece, ali nije dobro ni za djecu da svjedoče takvom odnosu svojih roditelja posebno zato što će onda iz tako lošeg primjera učiti o tome šta ljubav roditeljska je i kako se roditelji odnose jedan prema drugome. Pa evo mislim da je možda bolje ipak to prekinuti. Naravno, pokušati sve drugo prije toga i ako stvarno ništa drugo ne daje rezultate, onda se odlučiti za takvo nešto. (SU_5)

Ne mislim da je dobro stajati u tako napetom odnosu jer to nije dobro, nije zdravo za ljude zbog stresa jer stres utječe direktno na ljude. Iako ti ne kužiš možda je tebi stres, to je velik stres. Tako da po meni, ako je baš došlo do nekog velikog konflikta, razmjerice ili razlike, bolje je razdvojiti se definitivno nego stajati tako i govoriti bit će bolje iako obadvoje znate duboko u sebi da neće biti bolje, nego stojite samo reda radi, radi dice. Osim ako nije neka mala stvar. Ako je mala stvar, onda stvarno brate mili, riješite to, to se sve da riješiti kroz malo razgovora ili odite kod nekog savjetnika. To je bolje rješenje nego ičodma na razvod, po meni. (SU_4)

Pa mislim da ljudi prebrzo ulaze u neke stvari nespremni bez da riješe onako neke baš bitne stvari koje trebaju riješiti. Tako da razvod kao opcija ne bi trebala postojati u smislu da se prelako to koristi u današnje vrijeme. Znači toliko se ljudi rastvaljaju zato što ono, uđeš u brak i onda ti imaš tu opciju razvoda pa kao, što se desi se desi. A po meni, brak bi baš trebao biti nešto, ne na papiru da smo mi vjenčani nego taj odnos koji imate vi između vas i treba vam stvarno nešto duboko toliko da se nećete rastati. (SU_3)

Većina sugovornika/ica navela je kako u budućnosti planira stupiti u brak unatoč brojnim alternativama braku koje u današnjici nisu tako rijetke. Bez obzira na razvod braka svojih roditelja, smatraju kako je brak poželjan oblik zajednice u kojoj se pojedinac može u cijelosti ostvariti. Može se reći da smatraju, kako uz oprez pri biranju supružnika te uz konstantan trud i angažiranost u rješavanju bračnih problema, brak i može biti skladna, cjelovita i funkcionalna zajednica. Međutim, dio sugovornika/ica smatra kako brak treba biti puno više od papira, potpisa i pečata te smatraju kako nije rijedak slučaj da je upravo jedan papir ujedno i jedini razlog zbog kojeg ljudi ostaju u braku. Spominju kako ne žele da ih u budućnosti u braku drži samo potpisani papir nego vrijednosti braka koje oni/e percipiraju bitnima kao što je snažna emocionalna povezanost, ljubav, podrška i druge. Isti sugovornici/ice također navode kako im suživot u braku kao zajednici ne predstavlja ništa značajno u odnosu na alternativne oblike braka, koliko im je bitno da odnos s partnerom bude skladan, funkcionalan i podržavajući. Ipak, neki od njih spominju kako bi se odlučili stupiti u brak u slučajevima kada bi njihova djeca mogla naići na probleme koji se vezuju uz život u vanbračnoj zajednici a odnose se na pravne procese i na osude od strane okoline.

Iskreno meni crkveni brak ne predstavlja nešto značajno što ću ja tebi doći prid oltarom i reći „da“. To meni nije nešto što će me danas-sutra goniti i govorit mi da se ne razvedem od te osobe. Nije mi to tolika, ajmo reć zabrana da se rastanem od te osobe. Ja bi vrlo rado živija bez braka ali tu danas postoje posljedice velike jer ti imaš dite a nisi u braku... Al' zapravo taj pečat ne predstavlja nikom ništa i stvaraju si neku iluziju u glavi da je to nešto što ih drži zajedno. I nakraju ispadne da ih zapravo drži samo taj potpis i pečat taj dan. A kad te drži samo to u braku, što ti imaš od tog braka za koji te veže samo jedan pečat? Tebe tribaju vezat iskreni osjećaji za tu osobu, iskreno mišljenje ili nešto drugo a ne samo taj dan i taj potpis. (SU_4)

Planiran jer nije to stvar što se meni sviđa, nije to stvar, po meni je brak stvar i emocionalnog odnosa ali je brak i jedan pravni proces. U krajnjem slučaju, kasnije ti znaju bit neke posljedice za dicu kao recimo ako ti mater i otac nisu vjenčani, onda moš imat neke, kako bi reka... Jedan je skrbnik a drugi nije, jedan ima pravo punomoći a drugi nema i to su neke proceduralne stvari koje ti otežavaju život.... I kažen ti, volija bi biti u braku pod onim što ja podrazumijevan pod brak. To što san ja to potpisa, to mi ništa ne znači, više mi je to radi nekih drugih stvari. (SU_7)

Svi sugovornici/ice deklariraju sebe kao vjernike ali navode kako nisu u potpunosti religiozni u smislu nepridržavanja svih pravila i načela koje vjera propisuje. Na pitanje što

misle o crkvenom odnosno katoličkom tumačenju braka i razvoda, gotovo svi sugovornici smatraju kako su crkvena pravila koja se tiču razvoda suviše rigorozna te smatraju kako bi Crkva prema razvodu trebala biti tolerantnija. Sugovornici/ice navode kako bi razvod trebao biti dostupan i odobren od strane Crkve jer ostati u braku u kojem je prisutno verbalno ili fizičko nasilje isključivo zbog crkvenih pravila nije racionalno rješenje. Dakle, može se reći kako većina sugovornika ima negativan stav prema katoličkom poimanju razvoda braka upravo zbog strogih i krutih pravila koje religija od svojih vjernika zahtijeva. Smatraju kako bi Katolička Crkva trebala odobravati razvode braka i biti puno tolerantnija i fleksibilnija u tom pogledu. Iz spomenutog da se zaključiti kako sugovornici/ice smatraju kako crkvena pravila nisu dovoljno snažan razlog za ostanak u disfunkcionalnom braku iz čega je vidljiv pozitivan stav sugovornika/ica prema razvodu braka.

Pa meni je to užas. Ne shvaćam zašto se iko mora Crkvi opravdavati zbog svog razvoda te su oni odma automatski potlačeni kad dođe do toga. Znam da se na primjer ni mama ni tata ne smiju više pričestiti kad idu u Crkvu što je onako ružno poprilično i ne vidim zašto bi s ijednom osobom mora bit čitav život posebno ako je taj odnos toksičan. Taj Bog isto ne bi volija za ljude da žive u tako nekim lošim odnosima. Tako da sam skroz protiv toga i ne sviđa mi se apsolutno ništa vezano za njihov pogled na brak. (SU_5).

Ali ovaj, što se tiče braka i cijele te ideje ... Znaš šta, ljudi pogriješe. I ljudski je griješiti tako da ne mogu reći da se slažem s tim da si u braku do smrti, jednostavno vidim da je to u nekim situacijama nemoguće. (SU_3)

Zaključno, može se reći kako većina sugovornika/ica ovog istraživanja imaju pozitivno mišljenje prema braku ali i prema razvodu braka. Tijekom provedbe intervjua, dio sugovornika/ica navelo je kako je brak poželjna zajednica između dvoje ljudi ali samo ukoliko je brak izgrađen na čvrstim temeljima – kvalitetna komunikacija, emocionalna podrška, poštovanje i razumijevanje te ljubav. Ukoliko neka od komponenata nedostaje ili je slabo zastupljena u odnosu prema supružnicima te ako brak poprimi destruktivan i toksičan karakter, puno je bolja mogućnost razvesti se nego ostati u takvom odnosu kako zbog samih supružnika, tako i zbog djece koja kreiraju percepciju braka na pogrešnom primjeru. Međutim, zanimljivo je kako je dio sugovornika/ica napomenuo kako u nemaju problema sa mogućnosti suživota u vanbračnoj zajednici jer smatraju da ako je bračni odnos dovoljno snažan, papir, potpis i pečat u takvom odnosu nisu potrebni, niti žele ostajati u braku samo zbog toga. Život u vanbračnoj zajednici za neke je sugovornike/ice sasvim prihvatljiva opcija

samo ukoliko dijete neće ispaštati zbog takve forme zajedničkog života kao alternativnog oblika braka.

7. Zaključak

Ovim istraživanjem nastojao se ispitati utjecaj razvoda braka iz perspektive mladih čiji su roditelji razvedeni na njihove ljubavne veze. Metodom polustrukturiranog intervjua ispitan je utjecaj razvoda iz perspektive sugovornika/ice ne samo na području intimnih ljubavnih veza već i utjecaj na odnose unutar obitelji, socijalne odnose među vršnjacima te utjecaj razvoda na percepciju prema braku i razvodu u općenitom smislu.

Rezultati istraživanja ukazuju kako se samo iskustvo razvoda razlikuje među sugovornicima/icama ali u svim iskustvima uočeno je kako su osobe svjedočile učestalim svađama među roditeljima koje su se nerijetko nastavile i nakon samog razvoda. Napet odnos među roditeljima i učestali konflikti za sugovornike/ice bili su stresni, a nerijetko su se od dešavanja unutar obitelji pokušali distancirati. Prema iskazima sugovornika/ica u takvim trenucima prevladavali su osjećaji poput zbunjenosti, bespomoćnosti i blage anksioznosti. Uzroci koji su doveli do razvoda braka najčešće se, prema navođenjima sugovornika/ica odnose na karakternu nekompatibilnost, financijske i zdravstvene probleme, učestale i dugotrajne konflikte i prevaru. Ono što je posebno zanimljivo za ovu analizu je to što je većina sugovornika/ica navela kako je stupanje u brak i trudnoća u ranoj dobi doprinijela odluci o razvodu. Smatraju kako se njihovi roditelji nisu dovoljno dobro upoznali u predbračnom razdoblju i kako su u brak ušli prebrzo i prerano. Također, smatraju kako je razvod braka roditelja na njih ostavio brojne posljedice koje se ponajviše odnose na suživot samo s jednim od roditelja, na slabljenje emocionalne povezanosti s jednim od roditelja te na ljubavne veze.

Po pitanju utjecaja razvoda na odnose unutar obitelji, rezultati pokazuju kako sugovornici/ice smatraju kako postoje značajne razlike u odnosu na period prije i nakon razvoda. Nakon razvoda došlo je do udaljavanja s jednim od roditelja, a manji broj sugovornika/ica je s jednim od roditelja u potpunosti izgubilo kontakt. Razvod je u nekoliko slučajeva rezultirao promijenjenom odnosu i unutar šire obitelji u smislu zahlađivanja rodbinskih odnosa i odnosa s bakom i djedom. Prema mišljenjima manjeg broja sugovornika, posljedice razvoda su u određenoj mjeri vidljive su i po pitanju vršnjačkih odnosa u smislu zakinutosti u odnosu na vršnjake čiji roditelji nisu razvedeni. Zakinutost se najčešće odnosi na

poimanje obitelji kao cjelovitog sustava i na važne životne trenutke u kojima bi oba roditelja trebala biti prisutna. Zanimljivo je kako je većina sugovornika/ica napomenula kako je razvod u određenoj mjeri osnažio njihove prijateljske odnose jer su sa svojim vršnjacima razvili dublji i snažniji odnos koji odiše emocionalnom potporom i razumijevanjem.

Po pitanju utjecaja razvoda na ljubavne veze, prema subjektivnoj predodžbi sugovornika/ica, posljedice razvoda braka su se u određenoj mjeri reflektirale na njihove intimne partnerske odnose. Smatraju kako su iz primjera braka vlastitih roditelja uvidjeli koje su bitne karakteristike za kvalitetan brak i vezu te ih nastoje implementirati u vlastiti odnos. Zanimljivo je kako sugovornici/ice u ljubavnim vezama važnim doživljaju upravo one stvari koje su kod njihovih roditelja prouzročile razvod. Dio sugovornika/ica je naveo kako smatra da brak njihovih roditelja ne može poslužiti kao dobar primjer skladnog i funkcionalnog odnosa te nastoje u svojoj vezi raditi upravo suprotno. Također, rezultati ukazuju kako je jedan od posljedica razvoda opreznost pri biranju partnera koja proizlazi iz činjenice kako u odnosu njihovih roditelja opreznost nije bila zastupljena uopće ili je bila zastupljena u manjoj mjeri. Uz to, sugovornici/ice navode kako im je uz opreznost pri biranju partnera važna i kvalitetna komunikacija kao jedna od odrednica uspješnog i kvalitetnog odnosa. Iako su svi sugovornici/ice naveli kako su u braku njihovih roditelja svađe i konflikti bili često zastupljeni, svađe u ljubavnim vezama percipiraju normalnim i prirodnima ako nije riječ o učestalim svađama visokog intenziteta. U konačnici, može se reći kako rezultati istraživanja ukazuju kako svi sugovornici/ice navode da je iskustvo razvoda braka utjecalo na njihove ljubavne veze ponajviše u pogledu razumijevanja važnih odrednica bračne stabilnosti i opreza pri biranju bračnog partnera. S obzirom da je brak njihovih roditelja rezultirao razvodom, sugovornici/ice nastoje u svojim vezama raditi upravo suprotne stvari kako i njihov odnos ne bi ishodio na isti način. Također, u ovom zaključku važno je napomenuti kako je većina sugovornika/ica percipira iskustvo razvoda pozitivnim i osjećaju zahvalnost unatoč stresnoj prirodi ovog iskustva. Smatraju kako su u ovom iskustvu imali prilike naučiti mnogo toga što će im pomoći u budućem životu a ponajviše u pravilnom postupanju i ponašanju u ljubavnim vezama.

Rezultati istraživanja ukazuju kako mladi koji su sudjelovali u ovom istraživanju imaju pozitivan stav kako prema braku tako i prema razvodu. Smatraju kako je brak poželjna zajednica dvoje ljudi ako je izgrađena na odgovarajućim temeljima i vrijednostima. Prema mišljenju nekolicine, dvoje ljudi u braku ne bi trebao držati samo potpisani papir na dan vjenčanja već kvalitetan odnos i dobra komunikacija, međusobno poštovanje i ljubav. Sukladno tome, neki od njih navode kako bi bili spremni živjeti u vanbračnom odnosu jer im

upravo taj potpisani papir ne percipiraju izrazito važnim ali samo u slučajevima kada njihova djeca zbog takvog odnosa ne di doživjela negativne posljedice. Ukratko, može se reći kako većina sugovornika/ica jednog dana planira stupiti u brak. S druge strane, rezultati ukazuju kako sugovornici/ice podržavaju razvod samo u slučajevima kada brak poprimi disfunkcionalan i destruktivan karakter i smatraju da je takav odnos bolje prekinuti nego ostati u njemu. Koliko je takav odnos štetan za supružnike, štetan je i za dijete jer odrasta u neprilagođenoj okolini i kreira pogrešnu percepciju prema braku i intimnim odnosima.

Smatra se da je rad u većoj mjeri ispunio zadane ciljeve istraživanja. Ovim radom uočene su neke nove spoznaje u pogledu razmatrane teme. Pokazano je kako su sugovornici/ice mišljenja da je razvod itekako utjecao na njihove živote i na njihove ljubavne veze ali ne nužno u negativnom smislu. Iako je iskustvo razvoda za sve sugovornike/ice bio izrazito stresan, zahvalni su na toj besplatnoj životnoj lekciji.

8. Prilozi

8.1. Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

u svrhu pisanja završnog rada na Preddiplomskom studiju sociologije Sveučilišta u Zadru, ak.
god. 2019./2020.

Ime sugovornika/ce: _____

Istraživač/ica: _____

1. Pristajem sudjelovati u istraživanju. Obaviješten/a sam o pojedinostima istraživanja i o njima posjedujem odgovarajuće pisane i usmene informacije.
2. Ovlašćujem istraživača/icu da koristi podatke dobivene putem intervjua.
3. Potvrđujem da:
 - a) Da je moje sudjelovanje dobrovoljno i da razumijem da se mogu povući u bilo koje vrijeme bez navođenja razloga i bez ikakvih posljedica.
 - b) Podaci intervjua bit će korišteni isključivo u svrhu istraživanja.

- c) Povjerljivost podataka zajamčena mi je prema etičkim pravilima znanstvenog rada.
- d) Obaviješten/a sam da će intervju biti sniman i transkribiran.
- e) Razumijem da nijedan dio razgovora koji će biti korišten za publikacije neće sadržavati podatke koji bi mogli ukazivati na moj identitet.
- f) Razumijem da će podaci iz razgovora (transkripti i audio snimke) biti sigurno pohranjeni na primjeren način.

Potpis _____ Potpis: _____
(Sugovornik/ca) (Istraživač/ica)

Mjesto i datum: _____

8.2. Obavijest o istraživanju

OBAVIJEST O ISTRAŽIVANJU

Poštovani/a,

Pozvani ste sudjelovati u istraživanju u svrhu izrade završnog rada na Odjelu za sociologiju Sveučilištu u Zadru. Istraživanje se provodi u toku akademske godine 2019/2020. od strane studentice pod vodstvom mr. sc. Nensi Segarić. Tema ovog istraživanja jesu ljubavne veze mladih s obzirom na razvod braka roditelja.

Intervju će biti sniman i transkribiran. Ukoliko želite, transkript intervjuja možete dobiti na uvid s ciljem utvrđivanja vjerodostojnosti navedenih odgovora. Također, možete dobiti audio zapis našeg razgovora.

Vaš identitet i povjerljivost Vaših odgovora bit će u potpunosti zaštićeni. Vaš identitet će znati samo osoba s kojom ste razgovarali. U bilo kojim pisanim materijalima koji će se temeljiti na razgovoru s Vama, bit ćete predstavljeni pseudonimom. Ako želite, na uvid ćete dobiti izvještaj istraživanja, kao završni pisani rad u kolegiju.

Za bilo kakve daljnje informacije, možete me bez oklijevanja kontaktirati na broj mobitela: _____ ,putem moje elektronske pošte _____ ili putem elektronske pošte moje mentorice _____.

8.3. Protokol

PROTOKOL

LJUBAVNE VEZE MLADIH S OBZIROM NA RAZVOD BRAKA RODITELJA

Informativni obrazac o sugovorniku:

1. Dob:
2. Dob u vrijeme razvoda roditelja:
3. Prebivalište: urbano/ruralno naselje

Pitanja:

Razvod braka roditelja

1. Možete li opisati iskustvo razvoda braka Vaših roditelja? Kako se proces razvoda odvijao? Je li riječ o konfliktnom ili prijateljskom razvodu?
2. Prema Vašem mišljenju, koji su glavni uzročnici razvoda braka vaših roditelja? Što je dovelo do razvoda?
3. Kako ste se osjećali u tom periodu?
4. Je li razvod braka Vaših roditelja ostavio posljedice na Vas? Kakve?

Utjecaj razvoda na međuljudske odnose unutar obitelji i na socijalni aspekt života

5. Možete li opisati stanje unutar vaše obitelji nakon razvoda? Kako je razvod utjecao na vašu obitelj i međuljudske odnose unutar obitelji? Što podrazumijevate pod obitelj? (uža/šira obitelj)
6. Kakva je vaš odnos/povezanost sa članovima obitelji nakon razvoda? Postoje li određene razlike prije i nakon razvoda?
7. Smatrate li da ste u nekim situacijama zakinuti/ograničeni u odnosu na osobe čiji se roditelji nisu razveli?

8. Smatrate li da je razvod braka Vaših roditelja utjecao na prijateljske odnose između Vas i vaših vršnjaka, tj. na socijalni aspekt Vašeg života? Ako je, na koji način?
9. Kako je sredina u kojoj živite reagirala na razvod braka Vaših roditelja? Je li riječ o podržavajućem ili osuđujućem stavu sredine o razvodu?

Ljubavne veze

10. Jeste li trenutno u ljubavnoj vezi?
11. Kako biste opisali odnos Vas i vašeg trenutnog/bivšeg partnera? Kakva su Vaša očekivanja (bila) od spomenutog odnosa?
12. Smatrate li Vašu trenutnu/prošlu ljubavnu vezu jednom od „prolaznih“ i kratkotrajnih adolescentskih romantičnih veza ili ozbiljnom ljubavnom vezom? Zašto?
13. Što Vam jenajbitnije u odnosu s partnerom? (ljubav, povjerenje, ravnomjerna podjela kućanskih poslova, komunikacija itd.) Zašto?
14. Što mislite o sukobima i svađama u vezi? Prema Vašem mišljenju, čega su pokazatelj svađe u vezi?
15. Možete li usporediti brak Vaših roditelja i Vašu trenutnu/prošlu ljubavnu vezu? Postoje li određene sličnosti ili razlike?
16. Smatrate li da je razvod braka Vaših roditelja na bilo koji način utjecao na Vaše ljubavne veze? Ako da, na koje načine? Zašto?
17. S obzirom na iskustvo razvoda roditelja, osjećate li strah ili odbojnost prema upuštanju u dublju i snažniju ljubavnu vezu s partnerom?
18. Osjećate li strah prema prekidu ili posjedujete visoka očekivanja o uspjehu vlastite ljubavne veze? Zašto?
19. Smatrate li da ste u iskustvu razvoda Vaših roditelja naučili nešto što Vam je pomoglo u postupanju i ponašanju u ljubavnim vezama? Ako da, što?
20. S obzirom na razvod vaših roditelja, planirate li u budućnosti stupiti u brak ili preferirate alternative braku (npr. kohabitacija)? Zašto?

Brak i razvod

21. Jeste li vjernik? Smatrate li se religioznom osobom? Kakvo je Vaše mišljenje prema Crkvenom tumačenju braka i razvoda?
22. Kakvo je Vaše mišljenje prema razvodu općenito? Smatrate li da je bolje ostati u braku nego se razvesti?
23. Smatrate li da je razvod braka vaših roditelja bio dobra ili loša odluka? Zašto?
24. Brak i razvod – pozitivne i negativne strane? Da ili ne?

Završna pitanja

25. Želite li navesti još nešto što smatrate bitnim a da je izostavljeno?

9. Literatura

1. Berdica, Josip, Tucak, Ivana (2012). *Uzorak naše kulture: razvod braka*. Osijek: Pravni fakultet Osijek
<https://www.bib.irb.hr/474456> (18.7.2020.).
2. Čudina Obradović, Mira i Obradović, Josip (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing
3. Delač, Ivana (2007). Stavovi srednjoškolaca prema braku i razvodu s obzirom na cjelovitost obitelji i kvalitetu odnosa među roditeljima. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu (diplomski rad)
<http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/566/1/IvanaDelac.pdf> (20.7.2020.).
4. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2019). *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2019*. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2019.pdf (15.7.2020.).
5. Ercegovac Reić, Ina, Koludrović, Morana (2012). „Uloga životnih vrijednosti u objašnjenju stavova prema razvodu braka – međugeneracijska i unutarobiteljska perspektiva“, u: Ankica Marinović (ur.). *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornog i sociokulturnog razvoja*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, str. 257 – 273
<https://hrcak.srce.hr/89174> (12.7.2020.).
6. Eurostat (2010). *Householdstructureinthe EU*. Luxembourg: Publications Office ofthe European Union, 2010
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5848337/KS-RA-10-024-EN.PDF/5daa0a6a-f773-4dcd-82de-ab09ed10c907> (18.7.2020.).
7. Giddens, Anthony (2007). *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
8. Haralmbos, Michael, Holborn, Martin (2002). *Sociologija: teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing
9. Jančić, Antonela, Jurišić, Klara, Lončarić, Anja (2019). „Postmoderna i promjene u braku i obitelji“, u: Petra Kolesarić (ur.). *Didaskalos: časopis Udruge studenata*

pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek. Osijek: Filozofski fakultet Osijek, str. 153 – 162

<https://hrcak.srce.hr/234853> (1.7.2020.).

10. Kuća, Ana-Marija (2017). *Utjecaj razvoda braka na djecu*. Đakovo: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku: Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
<https://repositorij.djkbff.hr/islandora/object/djkbff%3A91/datastream/PDF/view>
(29.6.2020.).
11. Peranić, Barbara (2017). *Zapažanja učitelja o promjenama u ponašanju djece razvedenih roditelja*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci
<https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffri%3A900> (1.7.2020.).
12. Petrović, Jelica (2016). „Ljubav u adolescenciji: razvojni značaj partnerskih odnosa“, u: Jelica Petrović (ur.). *Slika tela, seksualnost i partnerske veze u adolescenciji*. Novi sad: Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, str. 51 – 65
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-395-8.pdf>
(9.7.2020.).
13. Stefanović Stanojević, Tatjana (2012). „Teorija afektivne vezanosti: okvir u savetodavnom radu s porodicama“, u: prof. dr Ivana Živančević Sekeruš (ur.). *Mogućnosti primene teorije afektivne vezanosti u savetodavnom radu sa porodicama*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, str. 8 - 23
<http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/Zbornik%20tekstova%20sa%20Savetovanja.pdf> (9.7.2020.).
14. Šoštarić, Matea, Šutić, Lucija, Vrdoljak, Antonija (2015). *Subjektivna percepcija razvoda braka roditelja kao odrednica privrženosti roditeljima i stavova prema razvodu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu
https://apps.unizg.hr/rektorova/upload_2015/Šoštarić,_Šutić,_Vrdoljak.pdf
(16.7.2020.).